

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ
1952

Ε.Υ.Δ. ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μόνο που τον ενδιαφέρει είναι το τοπικό χρώμα — ως την υπερβολή. Τα τοπία και οι Ιθαγενείς της Κεϋλάνης γίνονται οι πρωταγωνιστές της ταινίας του — αλλά πρωταγωνιστές που δεν έχουν στην πραγματικότητα κανένα ρόλο. Από το κύριο θέμα — από το δράμα του Ουίλλιαμ και του καπετάνιου — δεν μένει σχεδόν τίποτα, αν εξαιρέσουμε τη σκηνή του τέλους. Ακόμα και στο παίξιμο των ηθοποιών βλέπουμε τις βασικές αδυναμίες της ταινίας. Ο Τρέβορ Χόσαρντ — ποιός θα το πίστευε για τον άξεστο πρωταγωνιστή της Σύντομης Συνάντησης; — είναι ψεύτικος και μοιάζει περισσότερο νευρόσπαστο, παρά πραγματικός άνθρωπος. Γίνεται ένα διακοσμητικό στοιχείο του τοπικού χρώματος, μία κιοπητή αντίθεση στο φόντο του εξωτισμού και καμιά στιγμή δεν είναι ο ήρωας του Κόνραντ. Χάνεται μέσα στο πλήθος των Ιθαγενών, που κρατούν διαρκώς το πρώτο πλάνο. Η Κερίμα θυμίζει συνεχώς τη βορειοαφρικανική καταγωγή της και είναι ξένη στο κλίμα της Κεϋλάνης. Μπορεί να είναι όμορφη, αλλά δε μας συγκινεί — δεν μας κείθει. Μόνο ο σερ Ράλφ Ρίτσαρντσον δημιουργεί έναν αληθινό, ζωντανό ρόλο. Αλλά μένει μία εξαίρεση, που τονίζει πιο έντονα την κακήν ήθοποιία των άλλων.

Η «Αϊσά» είναι ένα τυπικό παράδειγμα φορμαλισμού — της τάσης αυτής που είναι μία από τις αδυναμίες του κινηματογράφου. Είναι πιθανότατα αποτέλεσμα μιας παρεξήγησης: ότι ή έκφραση, ότι ή μορφή, ότι ή εικόνα καθ' εαυτήν, ότι το ύφος είναι ή πρώτη επιδίωξη του σκηνοθέτη κι' ότι το θέμα, το περιεχόμενο, ή ψυχολογική αλήθεια δημιουργούνται ή παίρουν αξία από τον τρόπο που γίνεται ή μεταχείρισή τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ή μορφή ολοκληρώνει ή καταστρέφει το θέμα. Η «Σύντομη Συνάντηση» είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Το αντίθετο παράδειγμα είναι ή «Αϊσά» — μία ταινία που δίνει απλώς στο σκηνοθέτη την εόκαιρία να παίζει με τις έκφραστικές δυνατότητες του κινηματογράφου. Θάλεγε κανένας ότι ο Ρήντ είναι ένας βιρτουόζος του βιολιού που αδιαφορεί για το κύριο θέμα και δίνει όλη την προσοχή του στην καντέντσα που θα δείξει τη δεξιοτεχνία του — μία καντέντσα που πνίγει το θέμα.

Τή δεξιοτεχνία του Κάρολ Ρήντ κανένας δεν θα την άρνηθεί. Ούτε το μεγάλο, το πλατύ, το ρωμαλέο κινηματογραφικό ταλέντο του. Έπειδή έχει το ταλέντο αυτό, ή «Αϊσά» δεν είναι ή ταινία που περιμέναμε από το σκηνοθέτη του «Odd man out». Η «Αϊσά» — μετά τον «Τρίτο» — έρχεται σά μία δυσάρεστη έκπληξη. Δείχνει μία παρακμή. Και το ερώτημα είναι αν ή ταινία αυτή αποτελεί μεμονωμένο όλίσθημα ή είναι έκδηλωση μιας γενικότερης παρακμής του αγγλικού κινηματογράφου. Η απάντηση φαίνεται να ενισχύει τη δεύτερη υπόθεση. Δύο-τρία χρόνια τώρα οι αγγλικές ταινίες δεν έχουν την ποιότητα που είχαμε ξεχωρίσει άμέσως μετά τον πόλεμο. Τα «Παραμύθια του Όφφμαν» — ένα πρόσφατο παράδειγμα — μαρτυρούν ότι το

κακό γούστο, ή επίδειξη, ο μοντερνισμός άρχισαν να βαραινούν τις τελευταίες αγγλικές ταινίες. Η «Αϊσά» δεν είναι μία συμπτωματική άποτυχία. Οι Άγγλοι σκηνοθέτες δε μας έδωσαν τα τελευταία χρόνια κάτι Ισαξίο με τη «Σύντομη Συνάντηση», τον «Αμλέτο», το «Βρέχει κάθε Κυριακή» — αν εξαιρέσουμε τις τρεις θανατώσιες κωμωδίες «Ο Ιβος κληρονόμος», «Διαβατήριο για το Πίμλικο», «Ούισκυ χωρίς δελτίο». Το μονοπώλιο του Ράγκ άρχίζει να δίνει τους καρπούς του: αυταρέσκεια, κωθρότητα, μίμηση. Είναι ολοφάνερη ή παρακμή των καλύτερων Άγγλων σκηνοθετών, του Ρήντ, του Λήν, του Χέιμερ, του Ντρήντεν. Ένας Χολλυγουνδιανός άερας φαίνεται να φυσά στα αγγλικά στούντια. Νάχει, άραγε, περάσει όριστικά ή περίοδος άκμής του αγγλικού κινηματογράφου;

G. N. ΜΑΚΡΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κώστα Στρ. Παπαϊωάννου: «Ο Άνθρωπος και ο Ίσκιος του». («Ιστορική συνείδηση και άνθρωπολογία στον 20ο αιώνα»).

Από το β' και γ' τεύχος του περιοδικού «Σπουδαι» του άφιερωμένου κυρίως εις την πορείαν του πρώτου ήμίσεος του είκοστου αιώνας», όπου ειχε πρωτοδημοσιευτεί, ξαναδημοσιεύτηκε σέ ιδιαίτερο τεύχος ή μελέτη του Κώστα Στρ. Παπαϊωάννου, «Ο Άνθρωπος και ο Ίσκιος του». (Έπεξηγηματικός υπότιτλος: «Ιστορική Συνείδηση και Άνθρωπολογία στον ΧΧον αιώνα») Μας έδωσε από πολύ νωρίς, από τα πρώτα φοιτητικά του χρόνια, και ύστερα, από την Άπελευθέρωση και δώθε, κάμποσες μελέτες ο Κώστας Παπαϊωάννου, γύρω σέ λογής θέματα φιλοσοφικά, κοινωνιολογικά, πολιτικά, οικονομικά. Τούτη ή μελέτη που δημοσιεύει τώρα έχει πλατύτερο ενδιαφέρον, γιατί αναφέρεται στο βασικότερο ανθρώπινο πρόβλημα, σ' εκείνο που άπασχόλησε και άπασχολεί βασανιστικά όχι μόνο τον αιώνα μας, αλλά που ήταν σ' όλους τους αιώνες τοποθετημένο στο κέντρο των πνευματικών άπασχολήσεων του ανθρώπου. Πρόκειται για το πρόβλημα της αξίας και του νοήματος της ζωής μας, του νοήματος της μοίρας μας. Ο Κώστας Παπαϊωάννου δεν εξετάζει το πραγματικά «σταυρικό» αυτό πρόβλημα από όρισμένη σκοπιά. Το εξετάζει σαν πνευματικός άνθρωπος που διαθέτει πλουσιώτατο όπλισμό, από όλες τις πλευρές, με το σκοπό να το φωτίσει όσο μπορεί καλύτερα. Η φιλοσοφία, ή ιστορία της τέχνης και ή τέχνη, ή λογοτεχνία, ή ψυχολογία, ή κοινωνιολογία, οι οικονομικές έπιστήμες, έρχονται κάθε στιγμή να τροφοδοτήσουν και να στηρίξουν τις κρίσεις του, να δώσουν στην έποπτεία του τη σύνθετη εκείνη ματιά, που χωρίς αυτήν με κάποια άξιωση σοβαρής και θετικής έρευνας, δε μελετιέται πρόβλημα σαν αυτό που μελετά ο Κώστας Παπαϊωάννου. Αν ήθελα να συνοψίσω

σὲ μιὰ φράση τὴν οὐσία τῆς μελέτης του· θὰ ἔλεγα· εἶναι τὸ αἶτημα τῆς προσωπικότητας, τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ατόμου πού μελετᾷ ὁ Κώστας Παπαϊωάννου. Καὶ ὄχι μελετᾷ μόνο· πού ζεῖ ὁ Κώστας Παπαϊωάννου, ζητώντας πρώτα - πρώτα γιὰ τὸν ἑαυτό του μιὰ λύση στὸ θεμελιακὸ τοῦτο πρόβλημα, σὲ ἀμεση φυσικὰ συνάρτηση μὲ τὸν ἔξω κόσμον, γιατί ξέρει ὅτι ὅταν γύρω μας, παντοῦ, υπάρχει τέτοιο πνευματικὸ χάος δύσκολο τὸ ατομὸ νὰ βρεῖ καὶ νὰ στεριώσει μέσα του κάποια τάξη.

Στὰ μικρά, μὲ τὸν χαρακτηριστικώτατος τίτλους, κεφάλαια τῆς μελέτης του, ὁ Κώστας Παπαϊωάννου, ξεδιπλώνοντας ἢ, ἂν μπορῶ νὰ πῶ, τριγωνίζοντας τὸ πρόβλημα πού ἐξετάζει, κάνει διάφορες διαπιστώσεις. Ξέρουμε ἀπὸ ὅλη τὴν πνευματικὴ πείρα μας, τούτων τῶν πενήντα χρόνων τοῦ αἰώνα μας, ἀλλὰ καὶ τοῦ τέλους τοῦ περασμένου αἰώνα, ὅτι οἱ διαπιστώσεις του δὲ μπορούσαν νὰ μὴν εἶναι «ἀπαισιόδοξες». Στὸ κεφάλαιο «Ὁ κόσμος τοῦ Μεγάλου Ἱεροεξεταστή: μυθικὸ σύμβολο τῆς ἐποχῆς μας», γράφει τὰ πολὺ θλιβερά ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀληθινὰ τούτα: «Ἐνα χάσμα ἀγεφύρωτο χωρίζει τὸ Θεὸ καὶ τὸν Καίσαρα, τὸ Χριστὸ καὶ τὸ Μεγάλον Ἱεροεξεταστή, τὸ Γιόγκι καὶ τὸν Κομμισάριο, τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἑαυτό του. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τοῦ «κόσμου τούτου» ὅλα γίνονται μάταια ἀφοῦ οἱ καλύτερες προθέσεις ἢ δὲν ἔχουν καμιὰ πρακτικὴ ἀποτελεσματικότητα ἢ ἄμα γίνονται κοινωνικὲς πράξεις ὁδηγοῦν στὰ πῶ ἀπάνθρωπα ἀποτελέσματα, ἀφοῦ τὰ ἕλικὰ καὶ βίαια μέση, πού ἀναγκαστικὰ χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ πραγματοποιήσει μέσα στὴν κοινωνία τοὺς πῶ ἀγνοὺς σκοποὺς, γίνονται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μοίρα τῶν πραγμάτων ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς σκοποὺς του καὶ στὸ τέλος ὁ ἄνθρωπος καταλήγει νὰ ἐξυπηρετεῖ, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, σκοποὺς διαμετρικὰ ἀντίθετους ἀπ' αὐτοὺς πού φανταζόταν στὴν ἀρχὴ ὅτι ἐπιδιώκει». Ἀκατάλυτες ἀντιθέσεις (θὰ μιλήσω γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο παρακάτω). Ποῦ βρίσκεται ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ; Στὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὴ θέση τοῦ Θεοῦ, πού τὸν καλοῦσε σὲ ἕνα ἀδιάκοπο ξεπέρασμα τοῦ ἑαυτοῦ του, πού δὲν τὸν ἄφηνε νὰ γίνει μουσούδι καὶ νὰ κολλήσει στὴ γῆ, ἔβαλε τὸν ἑαυτό του. Αὐτὸς ὁ φόνος τοῦ Θεοῦ (τοῦ Χριστιανικοῦ Θεοῦ) καὶ ἡ «θεοποίηση» τοῦ ἀνθρώπου, πραγματώθηκε ἢ μᾶλλον συμπληρώθηκε στὴν Ἀναγέννηση (ὡς τάση πολὺ φανερά διαγράφεται καὶ στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Μεσαίωνα). «Οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι, καθὼς λέει ὁ Michelet, («Ἀναγέννηση», πρόλογος) πίστεψαν στὸν ἄνθρωπον...» Ὁ ἄνθρωπος πίστεψε τότε ὅτι γίνεται αὐτοδύναμος, πλάστης τῆς μοίρας του, *fabrum suae quemque esse fortunae*. Ὁλη ἡ Ἀναγέννηση δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀνατίμηση τοῦ γῆινου καὶ τοῦ σταθμητοῦ, σ' αὐτὸ θέλησε νὰ κλείσει τὸ «ἀνθρώπινο». Ἡ μεταφυσικὴ ὁμῶς ὄρμη παρέμεινε ἀκέραιη, καί, φυσικὰ, σὲ ὅλη τὴν δεξυτέρα καὶ τὴν ἑκτασὴ τῆς, παρέμεινε καὶ ἡ ἀντίθεση γνώσης-πίστης. Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση ὡς σήμερα ἀγωνίζεται νὰ λύσει τὴν ἀντίθεση αὐτὴ ὁ

ἄνθρωπος, καὶ ὅταν, μὴ βρίσκοντας ἄλλο τρόπο γιὰ νὰ τὴ λύσει, σκοτώνει τὴν πίστη, βγάζει τὴ μεγάλη φωνὴ «ὁ Θεὸς πέθανε», τότε καταλαβαίνει ὅτι κύλησε ἀκόμα πῶ βαθειὰ στὴν ἀβυσσο τοῦ δράματός του. «Τώρα πού ὁ Θεὸς, γράφει ὁ Κ. Παπαϊωάννου, πέθανε, τώρα πού τὸ «ὑποκείμενο ἔγινε τὸ Ἀπόλυτο» τί ἀπομένει; Πῶς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ζήσει μέσα στὸ μηδὲν πού ἀνοίξε ὁ θάνατος τοῦ Θεοῦ χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ μηδενιστεῖ»;

Ὁ Πίνδαρος, ὁ Θουκυδίδης, οἱ προσωκρατικοί, ὁ Εὐριπίδης, χωρὶς νὰ κάνουν τὰ ἐποκείμενά τους «ἀπόλυτα», παρὰ βρίσκοντας (ἴσως) ἰσότητα τοῦ θρησκευτικοῦ ἀπολύτου, σὲ ἄλλες ἀξίες «ἀντικειμενικῆς», εἶχαν ζήσει χωρὶς Θεὸ, καὶ «χωρὶς ἀγωνία». Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὁ ὀρφανεμένος ἀπὸ Θεὸ, εἶναι διάκερος μέσα στὴν ἀγωνία. Τὸ δράμα του βρίσκεται ἐκεῖ καὶ μόνο ἐκεῖ, εἶναι τοῦτο ἡ βασικὴ του ἀντίθεση, πού δὲ θὰ τὸν ἀφήσει νὰ χωρήσει στὴ σύνθεση καὶ ἂν καταλυθοῦν οἱ ἄλλες του ἀντιθέσεις. Τὸ δράμα αὐτὸ εἶναι τὸ «στοιχεῖο τοῦ Τραγικοῦ», πού τὸ νομίζει τόσο γόνιμο ὁ Κώστας Παπαϊωάννου, ἀφοῦ αὐτὸ μόνον μπορεῖ, καθὼς λέει, «νὰ ξυπνήσει τὴ γαρκωμένη μνήμη τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸν ἀπελευθερώσει ἀπὸ τὴν ἐφησυχασμένη του συνείδηση». Εἶναι, θάλεγα, ἡ ἴδια ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὑπόστασή του, ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει τὴ δύναμη νὰ πετάξει τίς διαφορὲς παρωπίδες καὶ ν' ἀντικρούσει κατὰματα τὴ μοίρα του. Καὶ πολὺ σωστὰ λέει ὁ Κιρκεγκάαρτ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ «πελώρια ἀντίφαση». Ὁ Κώστας Παπαϊωάννου διαπιστώνει ὅταν ἕνα ὀξύμωρον τὸ γεγονός τῆς «ψυχολογίας» τῆς σημερινῆς, πού ὀλοένα ὀξύνει τὰ ὄργανά της καὶ ἐκτείνει τὸ πεδίο της, «χωρὶς ψυχῆ» καὶ «τῆς ἀνθρωπολογίας χωρὶς ἄνθρωπον», μὲ ἀντικείμενο ἔρευνας ἕναν ἄνθρωπον πού γίνεται ὀλοένα πῶ ἀγνωστος καὶ πῶ μακρυνός. Ἡ σωστὴ λέξη θὰ ἦταν πού θρυμματίζεται καὶ ἐξανερμίζεται ὀλοένα. Οὐμανιστής, πού πιστεύει στὴν ἀξία καὶ στὴν ἀνάγκη τοῦ ατόμου, ἐχθρὸς κάθε «ὀρθοδοξίας» πού τείνει νὰ ὑποδουλώσει καὶ νὰ ἐξαφανίσει τὸ ατομὸ, ὁ Κώστας Παπαϊωάννου, ζητεῖ, πέρα ἀπὸ τίς ἀπαισιόδοξες διαπιστώσεις του, ἕνα κομμάτι γῆς γιὰ νὰ πατήσει στερεά, γιὰ ν' ἀπιθώσει τὴν πίστη του στὸν ἄνθρωπον, γιὰ νὰ κρατήσει μέσα του τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀκόμα τὴν ἰκανότητα νὰ οἰκοδομηθεῖ σὲ ὄντοτητα ὀλοκληρωμένη καὶ αὐτόνομη. Ἡ στερεὴ αὐτὴ γῆς, εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἡ μόνη πού θὰ θυμίζει (στὸν ἄνθρωπον χωρὶς Θεὸ), ὅτι οὐσία καὶ τούτου εἶναι «νὰ θέλει πάντα νὰ εἶναι κάτι περισσότερο καὶ ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι». Καὶ εἶναι ἀκόμα, ὅσο παράξενο κι ἂν φαίνεται, καὶ ἡ συμπλήρωση ὅλου τοῦ κύκλου τῆς πτώσης. «Μήπως χρειαζόταν νὰ φανερωθεῖ αὐτὴ ἡ δυνατότητα ἑνὸς ὀλοκληρωτικοῦ ἐξανδραποδισμοῦ γιὰ νὰ ξαναβροῦμε κάποτε τὸ ἀρχαῖο μυστικὸ τῆς ἐλευθερίας, πού εἶναι ἡ μόνη ἀνθρώπινα ἐφικτὴ εὐδαιμονία καὶ ἡ μόνη ἀντάξια τοῦ ἀνθρώπου εὐψυχία;» Δὲν ἀποκλείεται. Πρέπει ἴσως νὰ ἀγγίξει τὸ βυθὸ

τοῦ κακοῦ ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ξαναγεννηθεῖ μέσα του παντοδύναμη ἢ λαχτάρα τῆς σωτηρίας.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Τάσου Ζάπα : «Τῆς στεργιάς καὶ τῆς θάλασσας». — **Κώστα Ἀβραάμ :** «Μαχητὲς καὶ ἄνθρωποι». — **Γιώργου Λυκούρη :** «Ξενητεμένα παιδιὰ». — **Γ. Κατσηναστασίου :** «Ἀγκάλιασέ με...». — **Στέλλας Ἐπιφανίου - Πετράκη :** «Νησιώτικη ζωὴ».

Παίρνω μιὰ φράση ἀπὸ τὸ ταξιδιωτικὸ βιβλίο, «Τῆς στεργιάς καὶ τῆς θάλασσας», τοῦ κ. Τάσου Ζάπα, πού θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ ἔμβλημα ὄχι μόνο τοῦ κάθε ταξιδιώτη ἀλλὰ καὶ τοῦ κάθε δραστήριου ἀποτιμητῆ τῆς ζωῆς : «Τὴν πὶο ἀκέρια χαρὰ τὴ βρίσκω σὲ ὅ,τι κατακτῶ μὲ μόχθο». Παλιὰ ἀλήθεια. Μόνον ὅ,τι γίνεται μὲ μόχθο μπορεῖ νὰ καρποφορήσει. Κι ἓνα ταξίδι, — γιὰ τὸν γεννημένον ταξιδιώτη, πού στὴν ἀνάγνωση τῶν ἐντυπώσεων του ζητάει τὴν ἀνάγνωση τοῦ ἑαυτοῦ του, — δεν ἔχει ἀξία ἂν δὲν τοῦ δώσει τὴν εὐκαιρία τῆς προσωπικῆς προσφοράς. Ἄλλο εἶναι, λόγου χάρι, νὰ περάσεις τὸ πέλαγο μέσα στὴν ἀνεση ἑνὸς μεγάλου πλοίου κι' ἄλλο μ' ἓνα μικρὸ ἰστιοφόρο. Ἴδου, τί γλώσσα χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας, γεμάτη ἀπὸ ἀναβρυστικὴ στοργή, γιὰ νὰ μᾶς περιγράψει τὸ τελευταῖο : «Τὸ καίκι μας εἶταν ἓνα καλοτάξιδο σκάφος. Ἐμοιαζε ἀπὸ κείνα τὰ παινεμένα τρεχαντήρια, πού σκαρώνανε, μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρὸ, οἱ карабоμαραγκοί. Δὲν τὰ δούλευαν, ἔλεγες, μὲ τὰ σύνεργα, τοῦτα τὰ σκαριά, εἰσιχτὰ καθὸς εἶταν. Τὰ σμίλευε ἡ ψυχὴ ἢ ἴδια, ὅλο μαστοριά καὶ μεράκι». Ἀλλὰ ἡ γλώσσα τοῦ κ. Ζάπα, εἶσι στερεὴ καὶ σοβαρὴ, χρησιμοποιεῖται μὲ τὸ ἴδιο πάντα αἰσθημα καὶ τὴν ἴδια φροντίδα, σὲ κάθε περίπτωσι, ὅταν μᾶς περιγράφει τὰ ταξιδία του σὲ στεργιᾶς καὶ σὲ θάλασσεσ τῆς Ἑλλάδας. Θάλεγα πὼς κάθε σελίδα του εἶναι κι' ἓνα τραγούδι γιὰ τὴν ὁμορφιά τοῦ τόπου μας. Χαιρόμαστε τίς συγκινήσεις του σὰ δικές μας. Δὲν ὑπάρχει βέβαια, στίς σελίδες αὐτές, οὔτε τὸ βαθύ ἐσωτερικὸ ἀνατάραγμα ἑνὸς Καζαντζάκη, οὔτε τὸ ἐξαισιὸ ποιητικὸ χιοῦμορ ἑνὸς Οὐράνη. Εἶναι τὸ εἰδύλλιο πού ἀπαντοῦμε σὲ κάθε βῆμα μας, ἢ ἀπλὴ χαρὰ τῆς ὁμορφιάς, ἢ καλὴ διάθεση καὶ ἢ ψυχικὴ εὐφροσύνη.

* * *

Ἐνα βιβλίο ἀκόμη γιὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1940-1941, πού μᾶς ἔρχεται ἀπ' τὴν ἐπαρχία, καὶ πού μᾶς κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον νὰ τὸ προσέξουμε κάπως πὶο ξεχωριστά. «Μαχητὲς καὶ ἄνθρωποι» εἶναι ἓνας πολὺ συμπαθητικὸς τίτλος. Τυπώθηκε στὴ Λαμία, καὶ τὸ τύπωμα δὲν εἶναι κατώτερο ἀπὸ πολλὰ τυπώματα τῆς πρωτεύουσας.

Δὲν προσθέτει τίποτα ἴσως τὸ νέο αὐτὸ βιβλίο σὲ ὅ,τι ξέρουμε γιὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμο. Ἀλλὰ σὰν ἡμερολόγιο (γιατί πρόκειται γιὰ μιὰ ἡμερολογιακὴ ἀφήγησι) ἑνὸς Ἑλληνα φαντάρου, πού αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη ν' ἀποτυπώσει στὸ χαρτί, μέρα μὲ τὴ μέρα, τίς ἐντυ-

πώσεις του ἀπὸ μιὰν ἐνδοξὴ περιπέτεια, κατορθώνει νὰ ξαναξεστάει μέσα μας τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ πολέμου, πού τόσο ἐντονα εἶχαμε ζήσει καὶ πού σιγά-σιγά πάει νὰ γίνῃ μακρινὴ ἀνάμνησι. Καὶ τὸ κατορθώνει αὐτὸ ὁ κ. Ἀβραάμ, στεκόμενος σὲ μικρὲς λεπτομέρειες πού ἔχουν πλατύτερη σημασία, δίνοντας σύντομες περιγραφές, ἀναπλάθοντας φευγαλέες εἰκόνες. Λόγου χάρι : «Μὲ τίς πρώτες σκιὲς τῆς νύχτας φεύγαμε πάλι γιὰ τὴν Καλαμπάκα. Τὴν ὥρα πού ἀνεβαίναμε στὰ βαγόνια, ἓνα μάνλιχο ἐκτυροσκορότησε ἀπὸ ἀβλεψία κάποιου λοχία. Μιὰ σφαῖρα του σφηνώθηκε στὴν κοιλιά κάποιου φανταράκου ἀπ' τὴ Φθιώτιδα. Οὐρλιαξε γοερὰ ὁ μικρός. Στριφογύρισε στὸ κάθισμά του κρατώντας μὲ τὰ χέρια του τὴν κοιλιά του. Κι ἔπεσε στὸ δάπεδο κι' ἀκινήθηκε ὡχροπράσινος». Ἄλλο : «Τὰ πρώτα κρούσματα τῶν κρουοπαγημάτων. Τὰ πόδια φουσκώνουν. Στὴν ἀρχὴ παίρνουν ἓνα χρώμα ρόζ. Ὑστερα βαθύ κόκκινο. Μετά, μελανιάζουν. Σκίζονται τὰ δάχτυλα μπροστά, ἀφοῦ πρώτα κιτρινίσουν καὶ πανιάσσουνε σὰ βρασιμένα οὔκα. Καὶ τρέχει ἀπ' τίς πληγές ἓνα ἀσπροκίτρινο πηχτὸ ὑγρὸ». Τέτοιες μικρὲς ρεαλιστικὲς κινελιές, ὅπου τίς συναντοῦμε μπορούν νὰ μᾶς φέρνουν πάλι μπροστὰ στὸ βαθιὰ δραματικὸ πρόσωπο τοῦ πολέμου. Ἄν εἶχε κάπως προσέξει τὸ ὄψος του ὁ κ. Ἀβραάμ ! Ἄν εἶχε καταφέρει ν' ἀποφύγει τὴν ἀφόρητὴ φλυαρία καὶ τὰ κοινοτοπικὰ κηρύγματα πού ξεχειλίζουν μέσα στίς σελίδες του ! Τότε, δὲ θὰ ψάχναμε γιὰ ν' ἀνακαλύψουμε κείνο πού ἀξίζει. Ὑπάρχει, φαίνεται ἡ γνώμη, πὼς ὅταν γράφει κανεὶς ἢ μ ε ρ ο λ ὁ γ ι ο, μπορεῖ νὰ εἶναι ἀσύδοτος. Κι' ὅμως, πρόκειται γιὰ ἓνα εἶδος λογοτεχνικὸ ἀπὸ τὰ πὶο δύσκολα, ὅπου, κατ' ἐξοχίην, δὲ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ πεῖ καὶ τί νὰ παραλείψει.

* * *

Βραβευμένο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶναι τὸ πρῶτο διήγημα τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γιώργου Λυκούρη, «Ξενητεμένα παιδιὰ», κι' ὅμως δὲ θὰ εἶχε νὰ χάσει ὁ ἀναγνώστης, ἂν διάβαζε ὅλα τὰλλα, κι' αὐτὸ τὸ παράλειπε. Θὰ προσέξουμε ὅμως τὸν συγγραφέα, ἐκεῖ πού ἔχει περισσότερο ἐπιτύχει. Σημειώνουμε, λοιπόν, τὴν ἀδιάκοπα ἀυξανόμενη ἀνησυχία του νὰ αἰφνιδιαστεῖ ὁ ἀναγνώστης μὲ καινούρια ἀφήγηματικὰ εὐρήματα, μὲ θέματα ἀπροσδόκητα, μὲ λύσεις ἐκπληκτικὲς. Πράγματι, σὲ πολλὲς περιπτώσεις κατορθώνει νὰ μᾶς δίνει αὐτὴ τὴν χαρὰ τοῦ ἀπρόσπτου, μ' ἓναν τρόπο πού δὲ στερεῖται οὔτε ἀπὸ χιοῦμορ, οὔτε ἀπὸ εὐφυΐα. Μόνο, πού οἱ ἀναζητήσεις αὐτές ἀποτελοῦν μᾶλλον ἐκφράσεις ἐξωτερικῆς δραστηριότητος καὶ ὄχι διεισδύσεις προορισμένες νὰ μᾶς ὀδηγήσουν κάπου βαθύτερα. Θὰ ἤθελα νὰ πῶ, ὅτι ὁ μῦθος, αὐτὸς καθ'αυτὸν, ἐξακολουθεῖ, καὶ στὸ τρίτο του αὐτὸ βιβλίο, νὰ συγκεντρώνει τὴν κύρια φροντίδα τοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος, στὴν περίπτωσι αὐτῆ, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πάρα πάλι δεξιότηχης, γιὰ νὰ μᾶς κάμει νὰ ξεγασσοῦμε πὼς ἢ οὐσία ἔχει διαφύγει. Ξέρω πὼς ὁ κ.